

Studenthåndbok for døve i høyere utdanning

INNHALDSFORTEGNELSE

Kapittel 1 – Introduksjon.....	2
Kapittel 2 – Særskilt søknad og søknadsprosessen.....	4
Kapittel 3 – Til deg som skal starte å studere.....	5
Kapittel 4 – Finansiering av studietiden	12
Kapittel 5 – Tolketjenesten og samarbeid	16
Kapittel 6 – Tilrettelegging.....	21
Kapittel 7 – Rettigheter og diskriminering.....	27
Kapittel 8 – Utdanningsinstitusjoner som får en døv student	29
Kapittel 9 – Utveksling og studier i utlandet.....	31
Kapittel 10 – Avslutning	35
Vedlegg.....	39

KAPITTEL 1 – INTRODUKSJON

Hvorfor en studenthåndbok for døve studenter? Vi i arbeidsgruppen DiHU ønsket å samle viktige opplysninger på et og samme sted slik at det blir lettere for studenter å finne informasjon. Denne håndboken vil forhåpentligvis bidra til å skape trygghet hos døve studenter i den forstand at de ikke trenger å stresse med å lete etter riktige og viktige opplysninger spredt utover flere steder. Håndboken har til sammen ti kapitler som tar for seg ulike områder, men forhåpentligvis får vi etter hvert oppdatert håndboken til å inkludere flere sentrale områder innenfor høyere utdanning.

I kapittel 2 kan du lese om hva særskilt søknad innebærer, og hvordan du kan søke om særskilt vurdering. Kapittel 3 er for deg som er førstegangsstudent og trenger en pekepinn på hva du må gjøre eller huske på før skolestart. Her kan du også lese om hva overgangen fra videregående til høyere utdanning kan innebære. Finansiering av studietiden kan du lese om i kapittel 4, og her får du mer informasjon om Lånekassen og hvilke ordninger du kan søke på. Kapittel 5 fokuserer på tolketjenesten og hvordan du kan samarbeide med dine tolker. Kapittel 6 handler om tilrettelegging for deg som döv student i høyere utdanning, og kapittel 7 tar for seg rettigheter og diskriminering. I dette kapitlet kan du blant annet lese om hvilke rettigheter du har og hva du kan gjøre dersom du utsettes for diskriminering i forbindelse med ditt studium. Utdanningsinstitusjoner med døve og hørselshemmede studenter tas opp i kapittel 8. Kapitlet skal opplyse utdanningsinstitusjoner om døve studenters rettigheter og hvordan de kan skape gode rammer for samarbeid med døve studenter. I kapittel 9 kan du lese om utveksling og studier i utlandet.

DIHU

Døve i Høyere Utdanning (DiHU) ble opprettet 2. februar 2017 av en liten gruppe døve studenter i Oslo. Visjonen for DiHU er å være et forum hvor døve studenter i høyere utdanning kan dele sine erfaringer, opplevelser, bekymringer og tanker med hverandre. I tillegg vil DiHU jobbe for en bedre studiehverdag for døve studenter. Med DiHU ønsker vi også å inspirere og oppfordre flere døve til

å ta høyere utdanning ved å synliggjøre døve studenter i forskjellige studieretninger. I løpet av våren 2017 ble DiHU innordnet som en arbeidsgruppe under Norges Døveforbunds Ungdom (NDFU).

Prosjektet for utarbeidelse av en håndbok for døve studenter er finansiert av ExtraStiftelsen. Vi ønsker også å takke NDF og NDFU for deres veiledning, innspill og kloke råd.

Arbeidsgruppen DiHU

Døve i Høyere Utdanning

KAPITTEL 2 – SÆRSKILT SØKNAD OG SØKNADSPROSESSEN

Du søker om opptak til utdanningsinstitusjoner gjennom Samordna opptak. Da er det veldig viktig at du passer på å søke før fristen. Fristen er 1. mars for søkere som ønsker særskilt vurdering, mens ordinære søkere må sende inn sine søknader innen 15. april. Det er også frister for opplasting av nødvendig dokumentasjon. Alle søkere må passe på at de oppfyller opptakskravene, for eksempel generell studiekompetanse. Flere studier har spesielle opptakskrav i tillegg, så det er lurt å sjekke om din studiekompetanse oppfyller kravene. Du kan eventuelt søke med særskilt vurdering. Særskilt vurdering innebærer at ditt vitnemål fra videregående skole blir vurdert på grunnlag av din situasjon hvis den påvirker det totale karaktersnittet fra videregående skole. Det vil si at dersom du mener at karaktersnittet ditt fra videregående var lavere i forhold til ditt faktiske faglige nivå, så kan du søke om særskilt vurdering. Elever med nedsatt hørsel kan benytte seg av denne ordningen dersom de mener de har grunnlag for det.

Det er strenge krav til hvem som får innvilget særskilt vurdering. Særskilt vurdering er ikke en rettighet man har krav på. Dersom du ikke får særskilt vurdering, betyr det at du konkurrerer om skoleplass på lik linje med andre søkere. På hjemmesiden til Samordna opptak vil du finne en detaljert beskrivelse av hvordan søknadsprosessen foregår. Når du søker om særskilt vurdering, får du et skjema som du må fylle ut og sende i posten med all nødvendig dokumentasjon. Dokumentasjonen må kunne bevise at ditt vitnemål fra videregående skole ikke samstemmer med dine kunnskaper, og bør være skrevet av personer med kompetanse, som for eksempel rådgiver, lege eller kontaktlærer.

Mer informasjon om dette finner du på nettsiden til Samordna opptak:

<https://www.samordnaopptak.no/info/opptak/poengberegning/serskilt-vurdering/>

KAPITTEL 3 – TIL DEG SOM SKAL STARTE Å STUDERE

Hei, kommende student! Vi ønsker å gratulere deg med studieplassen. Vi håper du gleder deg til det nye studieåret, og vil med dette kapittelet ønske deg velkommen til studielivet! Vi minner også om at det finnes mye nyttig informasjon i denne håndboken som vi håper gir deg svar på det du eventuelt lurer på.

Har du husket å melde deg inn i gruppen vår på Facebook? Du finner den her:

<https://www.facebook.com/groups/1854854498124984/about/>.

Gruppen er et forum for døve studenter hvor vi kan utveksle erfaringer, diskutere og spørre om alt som er relevant til studiehverdagen for døve studenter. Det kan være alt fra studieteknikker til rettigheter og utveksling eller faglig utfylling.

Ikke vær redd for å ta kontakt med oss og deres faddere på studiet deres hvis dere har spørsmål i løpet av studieoppstart eller studietiden.

FADDERUKEN

Som ny student vil du ofte bli tilbudt å være med på fadderuken. Fadderuken er et sosialt tilbud til alle nye studenter, i kombinasjon med faglig innhold, og er åpen for alle. Det anbefales å bruke fadderuken til å bli kjent med både skolen, miljøet og klassen. Opplegg og varighet for fadderuken varierer fra institusjon til institusjon.

Dersom du er en døv eller hørselshemmet student, kan det være nyttig å ha med tolk under fadderuken. Dette kan hjelpe de andre studentene med å forstå din hørselsnedsettelse, samtidig som du får med deg alt som blir sagt!

OVERGANGEN FRA VIDEREGÅENDE TIL HØYERE UTDANNING

Er du ferdig på videregående og er klar til å ta det første steget ut i høyere utdanning? Her er en oversikt over hva du har i vente og hva som er forskjellen på å gå på videregående og høyskoler/universitet.

1. STUDIEPOENG

Hvis du har kommet inn på årsstudium, bachelor eller master, er det forventet at du skal nå et visst antall studiepoeng i løpet av semesteret. Et helt skoleår tilsvarer 60 studiepoeng og et semester 30 studiepoeng. En bachelorgrad tilsvarer normalt 180 poeng og en mastergrad 300 poeng. Tar du mindre enn 30 studiepoeng i løpet av et semester, må du ta dem igjen senere ellers vil du ikke kunne få fullt stipend fra Lånekassen.

2. BOKSTAVKARAKTER

På universitet og høyskole brukes bokstavkarakterer i stedet for tall. Skalaen går fra A til F, hvor A er best og F er stryk. Det er eksamenene du tar til høsten og våren som bestemmer karakteren din. Ofte må du levere en eller flere semesteroppgaver som må være bestått før du får gå opp til eksamen.

3. ÅPEN TIMEPLAN

Timeplanen på videregående er fastlagt for hele dagen, mens timeplanen på universitetet eller høyskolen kan variere fra uke til uke. Du har også ofte mange timer fri per dag som du kan bruke til selvstudium eller andre ting.

4. KLASSE

På universitetet er det ikke uvanlig at det sitter 200 studenter i en forelesningssal, mens det på høyskolen pleier å være mindre klasser hvor stort sett alle følger samme løp, men også der må du regne med å komme i klasse med 50 til 100 andre studenter.

5. DELTAKELSE I FORELESNINGENE

På videregående er det slik at karakteren din i faget påvirkes av hvor aktiv du er i timen, om du stiller spørsmål og engasjerer deg i faget. I høyere utdanning blir du ikke vurdert på samme måte,

og som oftest er det kun eksamen som teller for karakteren. Engasjement i forelesning kan variere fra lærested til lærested, eller emne til emne. Du bør derfor undersøke på forhånd hvilket grunnlag som gjelder for karaktervurdering ved ditt studium.

6. ANSVAR FOR EGEN LÆRING

På videregående har du også ansvar for egen læring, men når du begynner på høyere utdanning, blir dette mer annerledes. På videregående får du en beskjed om hva du skal lese i tillegg til at du får hyppige prøver. På høyere utdanning får du en pensumliste med alle bøkene du bør lese i løpet av året. Hvor mye du skal lese, er opp til deg selv, men husk at karakteren din kan påvirkes av din egen studieinnsats

7. PENSUMBØKER

Det er ditt eget ansvar å skaffe deg bøkene som står på pensumlisten du får utdelt. Du kan kjøpe nye bøker eller kjøpe brukt fra tidligere studenter, eller låne på biblioteket på studiestedet.

8. GRUPPEARBEID

Gruppearbeid får en ny betydning når du begynner på høyere utdanning. I flere studier krever de at man må levere gruppeoppgaver hvor 3–4 personer går sammen og skriver en oppgave. «Kollokviegruppe» er et begrep du må gjøre deg kjent med. Det kan være lurt å danne en gruppe med noen medstudenter hvor dere kan diskutere pensum og det dere har lært.

9. FRITIDSAKTIVITETER

Studietiden er en sosial tid. De fleste utdanningsinstitusjoner har ulike sosiale tilbud til studentene. Det finnes ulike grupper eller foreninger du kan bli med i: studentgrupper, studentavis, eller du kan være med på å arrangere studentuken eller du kan jobbe på studenthuset. Frivillig arbeid ser bra ut på CV-en i tillegg til at dette er en flott mulighet til å bli kjent med nye mennesker.

10. EKSAMEN

På videregående er det kun eksamen før sommerferien. I høyere utdanning har du eksamen på slutten av hvert semester. Hvor mange ulike fag du tar, avgjør hvor mange eksamener du kommer til å få. Det er kun eksamenskarakteren som gjelder, og som vil stå på vitnemålet ditt.

SJEKKLISTE FØR STUDIESTART:

Det er mange ting å tenke på som fersk student. Vi har laget en sjekklister som vi håper kan hjelpe deg i gang. Vær bevisst på at det kan variere fra institusjon til institusjon. Det første vil være å sjekke ut ditt høgskole eller universitets nettside for å bli kjent med den. Noen av dem har egne sjekklister, og det er lurt å sjekke ut den!

- Takk ja til studieplassen
- Gi beskjed til tolketjenesten om hvilke behov du har
- Betal semesteravgift
- Søk om og levere politiattest om din studieretning krever dette
- Sjekk om studiet ditt har medisinske krav
- Sjekk om du har mottatt ditt studentnummer
- Søk om lån og stipend
- Søk tilrettelegging
- Skaffe pensumbøker
- Bli kjent med læringsverkstedet

STUDIEPLASS

Husk å takke ja til studieplassen din, enten via Samordna opptak eller via Søknadsweb for studier med lokalt opptak. Hvis du ikke svarer på tilbud eller tilbud om venteliste, vil det bli tatt som «nei». Sjekk gjerne Samordna opptak for nærmere frist.

TOLKETJENESTEN

Du bør kontakte tolketjenesten så tidlig som mulig når du har søkt på studier. Gi beskjed om hvilke behov du har når du har fått studieplass. Her begynner tolketjenesten å legge til rette for ditt studium, som for eksempel når og ofte du trenger tolk, hvor tolken skal møte, og hvem som er foreleser. Det er derfor viktig at tolketjenesten får så mye og korrekt informasjon som mulig. Det er ditt ansvar å ta kontakt med tolketjenesten.

SEMESTERAVGIFT OG SEMESTERREGISTRERING

Husk å betale semesteravgiften for høstsemesteret og for vårsemesteret. Når du har betalt semesteravgiften, kan du få utbetalt støtte fra Lånekassen. Du betaler gjennom Studentweb. Du finner mer informasjon om frist på nettsiden til ditt studiested.

POLITIATTEST

Noen utdanninger eller institusjoner har et krav om politiattest for å delta i praksisopplæring eller klinisk undervisning. Politiattesten skal ikke være eldre enn 3 måneder når den leveres inn. Grunnen til at noen utdanninger eller institusjoner krever politiattest, er for å sørge for at studenter som kommer i kontakt med barn og unge, pasienter og andre svake grupper, ikke skal være siktet, tiltalt eller dømt for relevante overtredelser i straffeloven.

Du finner mer informasjon om hvilke studier som krever politiattest på informasjonssiden til det enkelte studiet. Får du opptak til et studium som krever politiattest, vil du få beskjed om dette i opptaksbrevet. Husk å søke om politiattest så fort som mulig etter at du har fått tilbud om studieplass og har takket ja til plassen.

MEDISINSK ATTEST

Noen utdanninger eller institusjoner har også et krav om medisinsk testing i forbindelse med praksis eller klinisk undervisning, og derfor må studenter ved bestemte utdanninger og/eller ved

bestemte praksissteder gjennomføre undersøkelser for tuberkulose og meticillinresistente gule stafylokokker (MRSA). Du finner mer informasjon om dette på informasjonssiden til studiet ditt.

STUDENTKORT OG STUDENTNUMMER

Alle studenter skal ha studentkort og et studentnummer. Studentnummeret ditt står på kortet. Du finner også det på StudentWeb. Studentkortet er et legitimasjonskort, og det kan brukes til en rekke ting: nøkkelt kort til bygg og spesielle rom, utskrift eller som studentbevis. Du vil få mer informasjon om dette når du begynner på skolen. Ta gjerne kontakt med servicetorget på skolen.

STIPEND OG LÅN

Har du husket å søke om stipend og lån via Lånekassen? Hvis du er usikker på hvordan du skal finansiere din studietid, sjekk gjerne ut vårt kapittel om finansiering og økonomisk støtte, kapittel 4.

TILRETTELEGGING

Har du behov for tilrettelegging? Ta kontakt med tilretteleggingskontoret på studieplassen din. Undersøk hva skolen din tilbyr og snakk med dem så fort som mulig slik at du har alt du trenger klart til studiestart, til eksamen og andre ting.

PENSUMBØKER

Ved studiestart får du en pensum- eller litteraturliste med bøker som er relevant for faget ditt. Noen av titlene er det lurt å kjøpe, mens andre kan du låne på biblioteket eller av medstudenter. Du kan kjøpe bøkene nytt i bokhandelen, eller kjøpe brukt og billigere fra tidligere studenter.

LÆRINGSVERKSTEDET

Det er lurt å bli kjent med læringsverkstedet som gjelder på din studieplass. Her kan man lære om ting som vil gjøre din hverdag som student lettere, blant annet riktig bruk av Word, Canvas og Fronter. Du kan også få veiledning for akademisk oppgaveskriving og lignende. Dette anbefales til alle ferske studenter.

KAPITTEL 4 – FINANSIERING AV STUDIETIDEN

Som student har man en del utgifter, spesielt hvis du har flyttet hjemmefra for å studere og må håndtere husleie og regninger i tillegg. Nedenfor har vi derfor listet opp de vanligste måtene man kan finansiere studietiden på.

STUDIELÅN GJENNOM LÅNEKASSEN:

Alle studenter har rett til studielån fra Lånekassen. Du kan få støtte til både enkeltemner, årsstudium, bachelorgrad og mastergrad. Også deltidsstudenter kan få studiestøtte. Basisstøtten ligger på rundt 100 000 kr i året. Hvor gammel du er, og hvor stort studielån du har fra tidligere, bestemmer hvor mye lån du kan få fra Statens lånekasse for utdanning. Grunnen til det er at du skal være ferdig med å betale studielånet ditt før du fyller 65 år.

Studielån søker du om på denne nettsiden:

<http://laanekassen.no>

Noe som kan være viktig å tenke over, er at Lånekassen har en maksimumsgrense på 60 studiepoeng for forsinkelser. Dette betyr at dersom man ligger mer enn 60 studiepoeng bak sin forventede studieprogresjon, mister man stipendet. Dersom man blir forsinket, kan man søke om støtte til dette:

<https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Hvor-mye-kan-du-fa/Nye-stotteordninger-for-elever-og-studenter-med-nedsatt-funksjonsevne/Stotte-til-forsinkelse/>

EKSTRASTIPEND GJENNOM LÅNEKASSEN:

Du kan søke om ekstrastipend fra Lånekassen hvis din hørselsnedsettelse hindrer deg fra å jobbe ved siden av studiene. For å få dette innvilget kreves det at du har nedsatt funksjonsevne, og derfor

ikke kan jobbe ved siden av studiene. Stipendet er på ca. 3600 kroner hver måned, men dette er behovsprøvd og beløpet kan derfor variere. Hvis du skal søke om ekstrastipendet, må du legge ved dokumentasjon på funksjonsnedsettelsen, samt signatur fra fastlegen eller en fagperson. Man må først ha søkt om ordinær studiestøtte fra Lånekassen før man kan søke om ekstrastipend.

ORDNINGEN GJELDER STUDENTER I:

- Høyere utdanning
- Fagskole
- Folkehøgskole
- Voksenopplæring
- Videregående opplæring uten ungdomsrett (for eksempel hvis du tar opp fag)
- Grunnskoleopplæring for voksne
- Bibelskole

Merk at ekstrastipendet blir behovsprøvd mot inntekt, trygdeytelser og formue:

<https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Hvor-mye-kan-du-fa/Nye-stotteordninger-for-elever-og-studenter-med-nedsatt-funksjonsevne/Ekstra-stipend-/>

Hvis man mottar ekstrastipend, er det forbudt å jobbe ved siden av studiene. Jobb med lønn som går gjennom Skatteetaten er ikke tillatt, men du har lov til å motta honorar opp til 10 000 kr per år, se neste punkt.

HONORAR OG SKATTEFRI INNTEKT:

Det er lov å motta honorar opp til 10 000 kr i året per organisasjon, ifølge Skatteetaten: «Når samlet lønnsutbetaling fra organisasjonen til én person i løpet av inntektsåret ikke overstiger 10 000 kroner (beløpsgrensen gjelder fra og med 2016), vil lønnen være fritatt for lønnsopplysningsplikt og unntatt fra beskatning.» Når Lånekassen vurderer din søknad om ekstrastipend, vil de se på skattelikningen for å se hvor mye du har tjent. Honorar under 10 000 kr er ikke skattepliktig og står derfor ikke i skattelikningen.

<http://www.skatteetaten.no/se/Bedrift-og-organisasjon/rapportering-og-bransjer/friv-org-tro-liv/Skatt-for-frivillige-og-ideelle-organisasjoner/?chapter=221720>

FORSKJELLIGE SKATTEFRITAK:

Opptil 10 000 kroner i året per organisasjon som har skattefritak. Opptil 6 000 kroner i året per privat arbeidsgiver hjemme hos denne (hytte, hus). Opptil 1 000 kroner i året per arbeidsgiver utenfor hjemmet (hjemme hos seg selv, firma eller utenfor betalerens hus/hytte).

Dette betyr at du som døv student ikke trenger å være redd for å engasjere deg i organisasjonsarbeid der du vil motta honorar.

<http://www.skatteetaten.no/no/Person/Selvangivelse/tema-og-fradrag/Jobb-og-utdanning/hobby-smajobber-og-ekstrainntekt/smajobber/>

DELTIDSJOPP VED SIDEN AV STUDIET:

Om du likevel ønsker å jobbe ved siden av studiet, er det ingen grenser for hvor mye du kan jobbe mens du mottar basisstøtten fra Lånekassen. Husk likevel at man kan miste omgjøringen av lån til stipend hvis inntekten overstiger 177 257 kr (per 2018). Omgjøringslån innvilges heller ikke hvis man har formue på over 403 264 kr (per 2018). Disse grensene endrer seg hvert år, så sjekk informasjonen på nettsiden til Lånekassen.

[https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Inntekt-og-formue-/](https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Inntekt-og-formue/)

AAP:

Arbeidsavklaringspenger er en trygdeytelse fra NAV som skal sikre deg inntekt i perioder du på grunn av sykdom eller skade har behov for hjelp fra NAV for å komme i arbeid. Studenter kan motta AAP hvis studiet anses som et arbeidsrettet tiltak. Arbeidsevnen din må være redusert med minst 50% for at du skal få AAP.

<https://www.nav.no/no/Person/Arbeid/Sykmeldt%2C+arbeidsavklaringspenger+og+yrkesskade/arbeidsavklaringspenger-aap#chapter-3>

STIPEND, FOND OG LEGATER:

Du kan også søke på stipend, fond og legater. Her finner du mer informasjon om det:

[https://www.ung.no/stipend/98 Stipend, fond og legater.html](https://www.ung.no/stipend/98_Stipend,_fond_og_legater.html)

KAPITTEL 5 – TOLKETJENESTEN OG SAMARBEID

HVA ER TOLKETJENESTEN?

Tolketjenesten er en del av NAV Hjelpemiddelsentral. Tolketjenesten i NAV har ansvaret for å administrere tolking på høyskoler og universitet. Deres oppgave er å formidle tolker til døve/hørselshemmede, døvblinde og døvblitte i forbindelse med høyere utdanning og hverdagslivet i hele landet. Du finner mer informasjon om din lokale tolketjeneste her: <https://www.nav.no/no/Person/Hjelpemidler/Tjenester+og+produkter/Tolketjenesten>

Ta gjerne kontakt med tolketjenesten for mer informasjon og veiledning.

HVA MÅ DU GJØRE NÅR DU HAR BESTEMT DEG FOR Å SØKE PÅ HØYERE UTDANNING?

1. SEND EN BESTILLING TIL TOLKETJENESTEN

Du må sende en bestilling til tolketjenesten så tidlig som mulig, selv om du ikke vet om du har fått studie plass ennå. Lag en liste med relevant informasjon: studiested og fag, ønsket tolkemetode, undervisningsspråk, antall dager/timer du trenger tolker per uke osv.

Dette er for at tolketjenesten skal kunne planlegge og sette av tolker til studiet ditt. I utgangspunktet skal du sende bestilling til tolketjenesten der du bor, men hvis du har søkt studier i to forskjellige byer, er det fint om tolketjenesten i den andre byen også blir orientert. Så snart du vet hvor du kommer inn, gir du beskjed til tolketjenesten der du skal studere slik at de kan overta formidling av tolker.

2. INFORMER TOLKETJENESTEN ETTER Å HA FÅTT SVAR FRA SAMORDNA OPPTAK

I slutten av juli får du vite fra Samordna opptak om du har fått studie plass eller ikke. Gi beskjed til tolketjenesten med en gang du vet hvilket fag/utdanning du skal starte på. Nå starter puslespillet deres; når trenger du tolk, hvor skal tolken møte, hvem er foreleser osv. Det er viktig at tolketjenesten får så mye og korrekt informasjon som mulig.

3. HOLD ALLTID TOLKETJENESTEN OPPDATERT

Hold tolketjenesten oppdatert på endringer, eksamen, studiedager osv. Det er ditt ansvar å gi korrekt informasjon til tolketjenesten.

KORT OM ULIKE TOLKEMETODER

Norsk tegnspråk/tegn som støtte

Tolken oversetter fra norsk talespråk til norsk tegnspråk (NTS) eller tegn som støtte (TSS) og omvendt. Tolken tolker også andre lydinntrykk, for eksempel en telefon som ringer eller noen som ler. Tolking skjer simultant, altså at tolkningen skjer samtidig som noen snakker. I en studiesituasjon kan tolken tolke forelesninger, tolke mellom foreleser og student, mellom studenter og i gruppesituasjoner. I en forelesningssituasjon vil tolken stå i nærheten av foreleser slik at det er lettere for studenten å se på tolken, foreleser og lerret/tavle samtidig. Dette er også gunstig for tolken da det er lettere å høre hva foreleser sier.

Norsk med tegnstøtte (NMT)/ Tegn som støtte (TSS)

Dette er en kommunikasjonsform der tegnene følger den norske grammatikken, setningsoppbyggingen og ordbildene. Andre lydinntrykk blir også tolket. Tolkingen skjer samtidig med at den man tolker for, snakker.

Skrivetolking

Tolken oversetter lyd og tale til skrift. Det som blir sagt i klasserommet eller forelesningssalen, skrives ned, ofte på en bærbar PC, og vises på en skjerm eller et lerret. Tolken har med seg teknisk

utstyr og tilrettelegger situasjonen. I en studiesituasjon vil som oftest tolken ha med seg et nettbrett som studenten får låne under oppdraget. Under en forelesning vil tolken mest sannsynlig sitte fremst i rommet, nær foreleseren, og koble opp utstyret med nettbrett. Studenten kan velge selv hvor hen ønsker å sitte. Skrivetolking kan kombineres med NTS eller TSS dersom studenten ønsker det. Da går an å benytte seg av skrivetolking i forelesningssituasjoner og NTS/TSS i samtalsituasjoner, eller andre løsninger. Denne kombinasjonen kalles hybridtolking.

Personer med kombinert syns- og hørselsnedsettelse/ døvblinde

Personer med kombinert syns- og hørselsnedsettelse har ofte varierte og/eller komplekse behov i kommunikasjonssammenheng. Noen kan tegnspråk, mens andre kan ikke tegnspråk. Dette påvirker hvilken type hjelpemidler og tolkemidler de kan benytte seg av. Døvblinde kan benytte seg av ulike tolkemetoder avhengig av hvilke behov de har. Det kan blant annet være tolking i begrenset synsfelt, hvor de kan benytte seg av tegnspråk, tegn som støtte eller skrivetolking. En annen tolkemetode er taktiltolking hvor tolkebrukeren holder hendene sine på tolkens hender og avleser tegnspråket gjennom berøring. Haptisk tolking er et supplerende kommunikasjonssystem som kan oversette visuelle inntrykk på armen eller ryggen til tolkebrukeren. Denne tolkemethoden kan brukes i tillegg til de andre tolkemethodene.

Samarbeid mellom tolk og tolkebruker

Felles for alle tolkemethodene er at hvis tolken får forberede seg til et oppdrag, så vil oversettelsen bli bedre og kommunikasjonen gå lettere. Det er også viktig at tolk og tolkebruker avklarer seg imellom hvordan bruker ønsker å ha det under oppdrag, både i forelesningssammenheng og gruppesammenheng. Tolkebruker kan blant annet være med på å bestemme hvor de ønsker at tolken skal plassere seg. Dette for at tolk og tolkebruker skal ha best mulig opplevelse og utbytte av tolkingen.

Hvordan bruke tolk på en best mulig måte?

Som student har du ofte mer informasjon enn tolkene dine har, så det anbefales å gi mest som mulig informasjon til tolkene. Det er for å gjøre det lettere for både deg og tolkene. Tolkene er der for å tolke og gjøre stoffet kjent for deg. Hvis undervisningsspråk i forelesninger er på et annet språk enn norsk, er det lurt å informere tolkene om dette på forhånd.

Samarbeid er viktig for å kunne oppnå en best mulig løsning. Tolkene er her for å hjelpe deg, men det er du selv som sørger for hvor godt samarbeid dere kan få. Et godt samarbeid kan blant annet bidra til bedre kvalitet på tolkingen. Samarbeid vil også bidra til at dere kan forstå hverandre bedre. Det er du som kjenner til faget og studiet ditt best. Tolkene bruker alltid mye tid på å forberede seg, men forberedelser gjør tolkingen bedre. Noen måter å samarbeide på er å diskutere tegn, hjelpe hverandre og lignende.

Husk at det er ditt eget ansvar å bestille tolk til hver forelesning og andre viktige ting relatert til studiet ditt. Hvis det blir endringer i timeplanen eller forelesninger blir avlyst, må du sørge for å gi beskjed til tolkene og tolketjenesten. Det er lurt å besvare alle mailer og spørsmål de lur på. De er her for å gjøre det best mulig for deg.

Husk alltid å avbooke når du vet at du ikke kan stille opp på en forelesning, helst så tidlig som mulig slik at tolkene kan brukes til et annet oppdrag.

Det er lov å be om en annen tolk til en situasjon, eller om å bytte tolk. Men du må ha en god grunn til å ønske å bytte tolk, for eksempel at du ikke klarer å oppfatte hva tolken sier, eller at tolken ikke klarer å oppfatte deg.

Tilbakemeldinger er også alltid fint å gi. Det kan forbedre samarbeidet mellom deg og tolkene, og det er viktig for tolketjenesten at brukere er fornøyde. Det hjelper ikke å gå rundt og være misfornøyd med tolkene hvis du ikke forteller tolketjenesten og tolkene om det. Derfor er kommunikasjon mellom deg, tolkene og tolketjenesten viktig.

Eksempel: Tolken din bruker en genser som er fargerikt mønster som gjør det vanskelig for deg å oppfatte tegnene. Gi beskjed til tolken om å ha på nøytrale klær. Tolken ønsker å gjøre jobben sin best som mulig.

Gi beskjed med en gang hvis du føler at noe ikke fungerer som det skal. Du kan alltid gi beskjed til tolkene eller tolketjenesten, og du velger selv hvem du vil gi beskjed til. Husk at det bør være noe som tolkene og tolketjenesten kan endre på eller forbedre.

Vis alltid respekt for tolketjenesten og tolkene.

TIPS FRA TIDLIGERE STUDENTER SOM HAR BRUKT TOLK I SINE STUDIER:

Her kan du se forskjellige tips fra tidligere studenter som har brukt tolk i forbindelse med utdanning:

- Møtes 10 minutter før for å diskutere tegn relatert til faget/emnet.
- Det er alltid lurt å bestille tolk uansett. Du kan alltid avbooke eller endre bestilling hvis møtet med veilederen eller gruppearbeidet blir avlyst eller utsatt.
- Utvikle tegn sammen. Bli enige om hvilke tegn som passer til ulike fagbegreper. (Dette kalles også «tegnbank».)
- Vær bevisst på at tolkene tolker alt, så gi tydelig beskjed hvis du ikke vil bli stemmetolket.
- Ta tolkene med på fadderuken!
- Tolkene har taushetsplikt. Det kan være lurt å informere dine medstudenter om dette.
- Du kan bruke tolk til alt når de er til stede, uansett om det er gruppearbeid, sosiale arrangementer og annet. Er det noe du ønsker å gjøre i pausen, er det bare å ta med tolken.
- Du kan også filme tolkene dine, men du må ta hensyn til foreleser og medstudenter. Spør på forhånd om det er greit at du filmer, film bare tolkene og de som har samtykket i å bli filmet.

KAPITTEL 6 – TILRETTELEGGING

TILRETTELEGGING DU HAR KRAV PÅ SOM DØV/HØRSELSHEMMET STUDENT

I gjennomsnitt vil det ofte være tyngre å studere som hørselshemmet student enn hørende student. Som døv eller hørselshemmet student er det derfor viktig å få den tilretteleggingen du har både behov for og krav på, slik at studentlivet blir så overkommelig som mulig. Hvilken tilrettelegging det er behov for varierer fra person til person, og vi har derfor satt sammen en liste over de vanligste tingene du kan få tilrettelagt under studietiden. Tilrettelegging i høyere utdanning er ofte en sak du må ta i egne hender, og det er derfor viktig at hvilke behov du har og hva du har krav på. Når du har lest gjennom dette og gjort deg opp et bilde over hva du trenger av tilrettelegging, bør du så tidlig som mulig ta kontakt med tilretteleggingstjenesten ved ditt fakultet for å avtale et møte der du forteller om dine behov, ønsker og forventninger.

«Elever og studenter med funksjonsnedsettelse ved skole- og utdanningsinstitusjoner har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter.» (Likestillings- og diskrimineringsloven § 21)

MULIGHET TIL Å VELGE MELLOM TEGNSPRÅKTOLK OG SKRIVETOLK

En viktig tilrettelegging alle døve og hørselshemmede studenter har krav på, er tilgang til tolk, uansett om det er tegnspråktolk eller skrivetolk. Bruk av tolk i studiehverdagen er viktig for å sikre at du får med seg all informasjon som blir gitt. Som student kan du selv velge om du ønsker tegnspråktolk eller skrivetolk.

For å få tolk til studiet ditt må du kontakte din lokale tolketjeneste og fortelle dem hva du skal studere, hvor du skal studere, hvor ofte du trenger tolk og hva slags type tolking du ønsker.

NOTATHJELP/MENTORORDNING

Notathjelp er en ordning der en medstudent noterer det som blir sagt i forelesninger for den hørselshemmede studenten. Det krever mye konsentrasjon for den hørselshemmede studenten å følge med i undervisningen, enten ved å følge med på tolk eller ved å lytte. Dermed blir det en

ekstra belastning for studenten å skulle notere samtidig. For å redusere denne belastningen kan en medstudent ta notater under forelesning, og etterpå gi notatene til den hørselshemmede studenten. Medstudenten vil da få lønn for sitt arbeid.

Denne ordningen kan gjennomføres på følgende måter:

- NAV/AAP: Finansieres gjennom mentorordningen i NAV, men det forutsetter at studenten allerede mottar ytelser fra NAV i form av stønad eller arbeidsavklaringspenger.
- Finansieres gjennom NAV av annen grunn.
- Skolen: Ofte vil privatskoler kunne finansiere denne ordningen.
- Frivillige medstudenter: Dette forutsetter at du kommer i kontakt med medstudenter som ønsker å gjøre dette på frivillig basis, og dermed ikke krever lønn eller annen form for kompensasjon.

Hvis du ønsker notathjelp, så ta kontakt med enten tilretteleggingstjenesten ved ditt studiested, eller ditt lokale NAV-kontor og etterspør mulighetene for dette.

INFORMASJONSSKRIV TIL FORELESERE OG ANSATTE VED INSTITUTTET

Som døv eller hørselshemmet student kan du oppleve at du er den første døve eller hørselshemmede studenten ved et institutt. Dette betyr at de ansatte ved instituttet ofte har begrenset kjennskap til døvhet og hørselshemming, samt bruk av tolk og tekniske hjelpemidler. For å oppklare spørsmål eller unngå misforståelser, stereotypier eller diskriminering kan det være greit å sende rundt et informasjonsskriv til alle ansatte på instituttet. Dette kan være spesielt nyttig for forelesere som kanskje aldri før har opplevd å ha en tegnspråktolk eller skrivefolk tilstede i sin undervisning. Vi i DiHU har utarbeidet et slikt informasjonsskriv du kan sende til din tilretteleggingstjeneste, som igjen kan sende det ut til dine forelesere og ansatte ved ditt institutt. Dette finner du som vedlegg til denne håndboken.

TILRETTELagt EKSAMEN

Som døv eller hørselshemmet student har du rett til tilrettelagt eksamensgjennomføring. Dette må du huske å søke om, og som regel er fristen for søknad i starten av semesteret.

Følgende punkter er noen måter tilrettelagt eksamen kan gjennomføres:

- Skjermet plass/enerom mot visuelle forstyrrelser
- Ekstra tid
- Bruk av pc
- Lov til å ta med tolk til eksamensstedet
- Muntlig eller praktisk eksamen i stedet for skriftlig

TILSENDT FORBEREDELSESMATERIALE FØR FORELESNINGER

Det krever ofte mye energi å følge med i forelesninger, og for å minimere denne belastningen kan det være en god ide å lese gjennom materialet som skal gjennomgås under forelesningen. Da får du en større forståelse for temaet som skal gjennomgås, og det kan være lettere å følge med under forelesningen. Forberedelsesmateriale kan være i form av PowerPoint-presentasjoner eller foredragsnotater. Om dette ikke pleier å legges ut i forkant av forelesningene, kan du be om å få det tilsendt slik at du og tolkene kan forberede dere i forkant av forelesningene.

FAST PLASS I AUDITORIET/FORELESNINGSSALEN

Om du ønsker det, kan du be om å få reservert en fast plass i auditoriet eller i forelesningssalen under forelesninger. Dette kan være nyttig om du benytter deg av hørselstekniske hjelpemidler som f.eks. teleslynge, som ofte fungerer best innenfor et visst område. Det kan også være nyttig for å ha god utsikt til tolken.

FAST LESESALSPASS

Du kan også få reservert fast lesesalsplass på bakgrunn av din funksjonshemming for at dette skal minimere den totale studiebelastningen.

TILGANG TIL HVILEROM

De fleste fakulteter og lesesaler har hvilerom du kan få tilgang til om du har behov for å slappe av innimellom slagene.

LEVERE INDIVIDUELLE OPPGAVER

For noen hørselshemmede studenter kan det oppleves som en belastning å måtte arbeide i større grupper over tid ettersom de ofte baserer seg på mye prating og støy. Bruk av tolk i slike situasjoner kan være mulig, men det kan også være mulig å søke om å levere individuelle oppgaver i stedet for gruppearbeid. Du bør likevel ha i bakhodet at gruppearbeid ofte er en fin mulighet til å bli kjent med medstudenter og lære av hverandre.

TEKNISKE HJELPEMIDLER

Det er også mulig å få tilrettelagt for hørselstekniske hjelpemidler som for eksempel teleslynge, Roger Pen, at foreleser bruker mikrofon osv. Finn ut hvilke behov du har og informer tilretteleggingstjenesten ved ditt institutt om dette.

INDIVIDUELL VEILEDNING

Veiledning er ofte en stor del av utdanningsløpet, om det så er veiledning i forbindelse med praksis, oppgaveskriving eller annet. I noen tilfeller kan veiledning foregå i grupper der det ofte er mange studenter til stede. Da kan det være mulig å søke om individuell veiledning for å gjøre det lettere for deg å kommunisere med gruppeveileder

NORSK SOM ANDRESPRÅK

Hvis du er døv og har tegnspråk som ditt førstespråk, kan du be om å få et skjema som forteller at norsk skriftspråk er ditt andrespråk. Dette skjemaet legges ved skriftlige innleveringer slik at sensor fokuserer på innholdet i oppgaven i stedet for språket og grammatikken.

TILRETTELEGGING AV PRAKSISPLASS

Om du skal ha praksis, kan det være lurt å ta kontakt med tilretteleggingstjenesten eller praksisansvarlig for tilrettelegging av praksisplass så tidlig som mulig. Dette kan innebære å få praksisplass på steder der de er vant til hørselshemmede, tegnspråklige praksisplasser eller å få praksis alene eller i mindre grupper. Bruk av tolk på praksisstedet er også en mulighet.

UTSATT INNLEVERINGSFRIST

På grunn av funksjonsnedsettelse kan det i noen tilfeller være mulig å søke om utsatt innleveringsfrist, dersom dette begrunnes godt.

KAPITTEL 7 – RETTIGHETER OG DISKRIMINERING

RETTIGHETER

Når du er student i høyere utdanning, det enten være seg i et universitet eller høyskole, har du rettigheter som student. Døve og hørselshemmede studenter har flere rettigheter. Disse rettighetene er regulert i blant annet universitets- og høyskoleloven, likestilling- og diskrimineringsloven og forvaltningsloven i tillegg til flere forskrifter. Universiteter og høyskoler er bundet av disse lovene. Ved studiesøknad gjennom Samordna opptak har døve og hørselshemmede rett til å kunne søke om særskilt vurdering (merk at denne retten, som tidligere nevnt, ikke innebærer at du *får* særskilt vurdering). Døve og hørselshemmede som blir tilbudt studieplass, har rett til tolk. Dette er noe tolketjenesten ved Arbeids- og velferdsetaten (NAV) har ansvar for. Videre har studenter også rett til tilrettelegging både i undervisning og til eksamen. Denne tilretteleggingen skal være individuelt tilpasset hver students behov.

Rettigheter for studenter innebærer at universiteter og høyskoler har tilsvarende plikter. Alle utdanningsinstitusjoner skal ha en kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne. Utdanningsinstitusjonene skal også, så langt dette er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Dette gjelder både studiehverdagen og eksamen.

DISKRIMINERING

Døve og hørselshemmede studenter kan bli utsatt for diskriminering. Diskriminering foreligger når noen blir forskjellsbehandlet, i dette tilfellet på grunn av funksjonsnedsettelse. Det er altså først når døve og hørselshemmede studenter blir forskjellsbehandlet på grunn av sitt hørselstap at det foreligger diskriminering.

Forskjellsbehandlingen kan være direkte eller indirekte. Direkte forskjellsbehandling innebærer at man behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende

situasjon. Indirekte forskjellsbehandling innebærer at en tilsynelatende nøytral praksis, unnlattelse eller betingelse fører til at man kommer i en dårligere stilling enn andre i samme situasjon. Denne diskrimineringen kan skje i studiehverdagen ved at man ikke får benytte seg av de samme tilbudene som andre studenter eller på eksamen ved at man ikke får tilrettelegging.

HVORDAN GÅ FREM DERSOM DU MENER AT DU HAR BLITT DISKRIMINERT?

Først og fremst må du ha gitt studiestedet ditt beskjed om dine behov. Dersom du mener at studiestedet ikke imøtegår behovene eller gjør dette på en slik måte som innebærer diskriminering, bør du først forsøke å løse problemet direkte med de du mener ikke har ivarettatt dine behov. Dersom dette ikke fører frem, kan du klage på dette til overordnet organ.

Da sender du en formell skriftlig klage til det aktuelle studiestedet. I denne klagen bør du si noe om hva klagen gjelder, hvorfor du klager og nevne den endring som ønskes. Hvem klagen skal sendes til vil variere, men utgangspunktet er at klagen skal fremsettes for fakultetet du tilhører eller den som fattet vedtaket. Dersom klagen ikke fører til at situasjonen blir bedre eller at vedtakets innhold blir som før, kan du ta kontakt med Likestilling- og diskrimineringsombudet. Dette ombudet bistår med råd og veiledning på brev, telefon og e-post. Du kan ta kontakt med ombudet anonymt, og tjenesten deres er gratis. Dersom du ikke vil benytte deg av denne tjenesten eller kommer frem til at du vil gå videre med klagen, kan klagen sendes til Diskrimineringsnemnda. Hvis dette ikke fører fram og du fortsatt vil kjempe for saken din, kan saken bringes inn for domstolene ved søksmål. Det er også en mulighet å skape oppmerksomhet rundt dette gjennom sosiale medier, noe som kan hjelpe saken din. Dessuten kan du ta kontakt med DiHU, NDFU og NDF for råd og veiledning.

KAPITTEL 8 – UTDANNINGSINSTITUSJONER SOM FÅR EN DØV ELLER HØRSELSHEMMET STUDENT

DET DU SOM KONTAKTPERSON FOR INSTITUSJONEN BØR VÆRE KLAR OVER

De fleste har lite kunnskap om døve personer og hvilke utfordringer de har som student. Derfor bør du være åpen om denne kunnskapsmangelen slik at studenten kan fortelle deg hvilke behov hen har. Selv om det kan se ut til at alle som har hørselstap har de samme behov, er dette ikke tilfellet. Det finnes ulike grader av hørselstap, og dette innebærer at personer med hørselstap har forskjellige behov.

Dette er viktig å være klar over når du skal komme med hvilke tilretteleggingstilbud institusjonen har. Gjør studenten oppmerksom på alle tilbudene dere har, for å unngå at studenten må bruke tid og energi på å finne fram til tilbudene på egen hånd.

En annen ting det er viktig å være klar over, er at det generelt sett er mer utfordrende å være døv student enn normalthørende student. Hørselstap er en usynlig funksjonshemming, og døve studenter vil ofte oppleve å måtte jobbe mer enn normalthørende med sine studier. Dette kan blant annet skyldes at den døve studenten må bruke mer energi på å følge med på tolkene der normalthørende kan slappe av mens de lytter til foreleseren.

SAMARBEIDE MED EN DØV STUDENT

Hvis dere eller studenten ønsker et møte for å diskutere tilrettelegging, kan det være en god start på samarbeidet dere imellom. På møtet kan dere diskutere studentens behov og institusjonens muligheter for tilrettelegging.

De fleste studenter med hørselstap vil ha behov for tegnspråk- og/eller skrivetolk. Dette er noe tolketjenesten ved NAV skal ta seg av, men institusjonen kan bidra med samarbeid angående studentens timeplan. Andre tilretteleggingsmuligheter kan være egen lesesalsplass, egen plass i

forelesningen, forlenget tid på eksamen, eget rom på eksamen og notathjelp, alt etter hva institusjonen kan tilby studenten. Institusjonen kan også gjøre foreleserne oppmerksomme på at det er en student med hørselstap til stede. Det er likevel viktig at du har studentens samtykke til å gjøre dette.

Sist, men ikke minst, er det viktig at det institusjonen og studenten blir enige om, blir fulgt opp fra institusjonens side.

KAPITTEL 9 – UTVEKSLING OG STUDIER I UTLANDET

De fleste utdanningsinstitusjoner anbefaler sine studenter å dra på studieutveksling i utlandet i løpet av studietiden. I noen tilfeller kan det være obligatorisk, som for eksempel feltarbeid i utlandet. Du kan velge å ta hele utdanningen eller deler av den i utlandet. Det gir et stort utbytte både erfaringsmessig og fagmessig. Som NTNU sier:

«Du blir kjent med et nytt land og får innsyn i dette landets språk og kultur. Du får nye perspektiver, anledning til å studere emner eller spesialisere deg på områder som kanskje ikke finnes i Norge eller hvor andre universiteter har større kompetanse. Samtidig viser du at du er selvstendig, tar initiativ og er åpen for nye impulser, noe som ikke er dumt å ha på CV-en.»

SØKNADSPROSESS

HVOR OG HVORDAN SØKER DU?

Søknadsprosessene varierer naturligvis fra situasjon til situasjon. Er det snakk om et semester i utlandet eller ett helt år? Dersom du ønsker å studere i utlandet i løpet av studietiden din, er det lurt å kontakte ditt fakultet for å sette opp en veiledningsavtale. I løpet av veiledningene kan du og din veileder/studiekonsulent diskutere din visjon og dine ønsker samt utarbeide en plan tilpasset deg. De kan også bidra med å få på plass de nødvendige papirene, som for eksempel anbefalingsbrev, og andre bidrag i løpet av søknadsprosessen.

SPRÅKTESTER

Flere læresteder stiller krav til språkkunnskapene til internasjonale studenter, og mange krever at du gjennomfører en språktest når du søker opptak til studiet. Det finnes forskjellige typer språktester, og du må sjekke hvilken test som gjelder for lærestedet du søker opptak på. Noen

tester kan gjennomføres på nett, mens andre tester krever fysisk oppmøte. Dersom testen du må ta har en del som er lydbasert, kan du som døv søke om fritak fra denne delen. For å få fritak må du levere skriftlig bekreftelse på at du er døv og har hatt tilrettelegging på ditt lærested.

Du kan lese mer om språktester her:

<http://www.ansa.no/spraktester/>

TILRETTELEGGING

Flere utdanningsinstitusjoner tilbyr informasjon og veiledning for studenter som ønsker å ta utveksling i utlandet, men ikke alle universiteter og høyskoler er like flinke til å sørge for tilrettelegging av denne prosessen for døve studenter. Det anbefales at du tidligst mulig tar kontakt med ditt fakultet for å informere om at du ønsker å få tilrettelagt ditt studieopphold i utlandet. Du kan også informere dem om din rett til at ditt fakultet skal involveres i prosessen med å ta kontakt med relevante læresteder i utlandet om tilretteleggingsmuligheter.

TEGNSPRÅKTOLK

Ifølge tolketjenesten er hvert tilfelle forskjellig og vurderes individuelt. Derfor finnes det ingen generell informasjon om muligheten til tolk i utlandet. Men som en tommelfingerregel har døve studenter som skal studere i utlandet, rett til tolk hvis studiet er støttet av Statens lånekasse, og hvis studiet ikke finnes i Norge. Det kan finnes forskjellige typer løsninger når det kommer til tolk i utlandet, avhengig av lengden på studiet og hvor studiet er. Tolketjenesten forklarer for eksempel at dersom en student skal oppholde seg et semester i utlandet, så kan en løsning være å ha med seg norske tolker de første ukene før man etter hvert kan benytte seg av lokale tolker i det landet studiet er.

Det avhenger også av hvilket land ettersom tolketilbudet varierer fra land til land. I enkelte land er det lettere tilgang på lokale tolker, mens i andre land kan en student forvente å måtte betale noe selv. Et eksempel er USA, der tolketjenestene er organisert annerledes enn her i Norge og ofte

er privatdrevet. NAV kan dekke timesatsen for lokal tolk opp til 291 kr per time. I utviklingsland kan det være begrenset tilgang på tolk, og da kan det være vanskelig å få gjennomført et studium selv om NAV kan dekke lønn til lokale tolker.

Hvis en student i løpet av sitt studium skal på kortere feltarbeid eller studieturer i utlandet, vil NAV dekke tolk fra Norge. Da spørres det også om tolketjenesten finner tolker som har mulighet til å reise. Utdanningsreisen må være en del av skolens obligatoriske undervisning, og behovet må være bekreftet av skolen eller opplæringsstedet.

FINANSIERING

LÅNEKASSEN

Lånekassen tilbyr lån og stipend ved studieopphold på godkjente læresteder i utlandet. På nettsiden til Lånekassen kan du sjekke om lærestedet du ønsker å søke om plass ved, er godkjent av Lånekassen. Det er visse krav og vilkår som må tilfredsstilles for å få støtte av Lånekassen. Lånekassen har lang behandlingstid på forespørsler, så du bør starte tidlig med søknadsprosessen hos Lånekassen.

LEGAT OG STIPENDORDNING

Du kan søke om legater og stipender gjennom forskjellige organisasjoner og støtteordninger. Det er ikke garantert at du får støtte til ditt studieopphold i utlandet. Hvor mye du kan få og om du får støtte, avhenger av hvor mye arbeid du har lagt i søknadene til relevante organisasjoner og støtteordninger. Søknadsprosessen kan ta tid og det anbefales derfor at du starter så tidlig som mulig med søknadene. Forslag til hvor du kan søke om støtte/stipend:

- Erasmus+
- Legater og fond
- Lånekassen
- NAV

PRAKTISKE TING

ECTS (Europe Credits Transfer System) er et poengssystem for høyere utdanning i Europa som gjør det lettere for europeiske studenter å studere utenlands ved at deres studiepoeng kan oversettes mellom institusjoner som praktiserer forskjellige typer poengsystem.

http://ec.europa.eu/education/resources/european-credit-transfer-accumulation-system_en

STUDENTVISUM

I enkelte land må du søke om studentvisum, som for eksempel USA og Australia. For å søke om og få innvilget studentvisum må du som kunne bevise at du har fått innvilget plass ved høgskolen eller universitetet du søkte på. Behandlingstiden for visumsøknad kan variere, så det er derfor lurt å søke i god tid før skolestart.

KAPITTEL 10 – AVSLUTNING

Som døve studenter møter vi utfordringer og hindringer relatert til vår hørsel. Basert på dette har prosjektet vårt som mål å forbedre studenthverdagen til døve som tar høyere utdanning. For å oppnå målet vårt valgte vi å utarbeide et informativt veiledningshefte for døve studenter, og derfor sendte vi inn vår søknad om utarbeidelse av denne studenthåndboken til Extrastiftelsen i 2017.

Ettersom døve studenter er en liten gruppe som er spredt over hele landet, ønsker DiHU å jobbe for å knytte studentene sammen i et nettverk og fellesskap som er viktig for å komme seg gjennom studietiden. Den geografiske spredningen kan minskes gjennom seminarer, workshops og jevnlig dialog som fører til økt samarbeid mellom døve studenter. Faglig samarbeid kan også skje fordi man gjennom DiHU kan finne andre døve innen sitt fagfelt, i tillegg til tverrfaglig samarbeid. Dette har DiHU lyktes med gjennom å arrangere et studentseminar i februar 2018, som ble en suksess. På seminaret fikk døve studenter fra hele landet mulighet til å utveksle erfaringer og komme med sine meninger om hva som bør endres, samt delta på forelesninger med døve som allerede har gjennomført høyere utdanning. De har også fått mer informasjon om hvilke rettigheter de har. Den faglige bredden i innholdet i håndboken har blitt sikret ved at vi inkluderte studenter fra ulike utdanningsinstitusjoner i landet.

Vi gjennomførte også en utdanningsmesse med stander og veiledning for å rekruttere og oppmuntre døve til å starte med høyere utdanning. Ved å synliggjøre at mange døve er i gang med studier og klarer seg godt, vil dette motivere flere unge døve til å satse på studier.

Vårt hovedmål har alltid vært å lage en håndbok for døve studenter slik at vi får samlet inn alt viktig informasjon i en PDF-fil som alle får tilgang til. Håndboken skal brukes som retningslinjer for hvordan man kan håndtere en studiehverdag som døv student, og drøfting rundt sentrale utfordringer som man opplever underveis i studenthverdagen. Håndboken vil derfor inneholde

nyttig informasjon, tips og gode råd for døve studenter. Vi håper at den vil bidra til at døve studenter kan takle studiet sitt bedre og dermed på nesten lik linje som hørende.

Forhåpentligvis vil prosjektet vårt bidra til at døve studenters selvfølelse og mestringsopplevelse øker. Det er ikke lett å stå midt oppi studentlivet alene, og derfor vil håndboken vår være et godt redskap for å knytte studentene sammen for gjensidig støtte og motivasjon.

Om studieløpet blir optimalt tilrettelagt, er det ingenting som tilsier at døve ikke skal kunne klare seg gjennom utdanningen. Dessverre er det mange som møter hindringer fra utdanningsinstitusjoner som ikke har full innsikt i hvordan det er å være døv student. Vedkommende må lære å stå opp for seg selv, og der vil DiHU komme inn for å støtte opp. Frafallet av døve studenter som ikke klarer seg gjennom utdanningen på grunn av praktiske hindringer må ned, og vi håper at vi kan forebygge dette gjennom håndboken vår. Studenthåndboken kan sendes til alle universiteter og høyskoler i Norge slik at rådgivere og studieveiledere lett kan få tilgang til informasjon om døve studenters rettigheter.

Et annet håp vi har for håndboken, er at den vil ufarliggjøre tanken på høyere utdanning og motivere flere døve til å studere. Det å være døv student er ikke en umulig oppgave, og det er det vi vil få frem. Ved å hindre frafall fra studier og rekruttere nye studenter vil vi på sikt muligens også påvirke sannsynligheten for at døve får innpass i arbeidslivet. Det er ingen hemmelighet at arbeidsledighet blant døve er høyere enn resten av landet. Det vil nok alltid være et behov for en studenthåndbok for døve, og behovet vil øke i takt med at flere døve søker seg til høyere utdanning. Vi må være klar over at vi kontinuerlig må foreta utbedringer og eventuelt legge til mer informasjon dersom det er behov for det. Vårt mål er å lage en håndbok som alltid er oppdatert og relevant for døve studenter. På bakgrunn av dette vil arbeidet med håndboken foregå over flere år. Gjennom å synliggjøre døve studenter med håndboken, seminarer og utdanningsmesser vil vi forhåpentligvis øke de forskjellige utdanningsinstitusjonenes kunnskap om døve studenter, og inspirere andre døve studenter til å opprette lokale studentorganisasjoner for døve som i sin tur vil arbeide med å styrke døve studenters rettigheter. Rekruttering av fremtidige døve studenter er også noe vi har et stort ønske om med vårt prosjekt.

Lykke til!

Med beste hilsen,

Prosjektansvarlige i arbeidsgruppen v/

Charlotte Jøsang Vågen

Marte Kvinnegard

Katie Kåsa Moriggi

Hege Malene Ulstein

TUSEN TAKK FOR STØTTE OG SAMARBEID

Vi ønsker å takke Extrastiftelsen for å ha fått muligheten til å lage en studenthåndbok for døve studenter. Det har lenge vært behov for en slik bok, og vi er takknemlige for at dette har blitt virkeliggjort. Studenthåndboken vil være til stor hjelp og veiledning for både nye og nåværende studenter i løpet av deres studietid.

Vi ønsker å takke alle som har bidratt til et godt og effektivt samarbeid, og som har stått på for å gjøre denne studenthåndboken ferdig.

Arbeidsgruppen i Døve i Høyere Utdanning

Extrastiftelsen

Norges døveforbund v/Petter Noddeland

Norges døveforbund for Ungdom v/Lubna Mehdi

NAV Tolketjenestene Hordaland og Sogn og Fjordane

Tone Britt Handberg

Hilde Hualand

Sonja Myhre Holten

Odd-Inge Schrøder

Deltakere på studentseminaret og utdanningsmesse

VEDLEGG

1. EUROPEAN DEAF STUDENTS' UNION (EDSU)

The European Deaf Students' Union (EDSU) er de europeiske døve studenters union. Det er en ideell, uavhengig organisasjon som representerer døve studentorganisasjoner i Europa. DiHU er medlem av EDSU på vegne av Norge og har dermed påvirkningskraft og innflytelse på døve studenters interesser på europeisk nivå.

EDSU arbeider hovedsakelig med å fremme døve studenters interesser i Europa. Deres oppgave er å fremme, beskytte rettighetene og skape muligheter for døve studenter i samsvar med prinsippet om likeverdig tilgang til utdanning. For døve studenter er det dessverre mange faktorer som kan påvirke tilgangen til høyere utdanning. Utfordringene varierer fra land til land, men det kan innebære manglende tilgjengelighet, dårlig kvalitetsstøtte eller fullstendig mangel på tilgang til høyere utdanning. EDSU kjemper for en bedre og mer likeverdig tilgang til høyere utdanning for døve studenter. Som et ledd i dette målet arrangerer EDSU jevnlig seminarer, workshops og konferanser man kan delta på.

EDSUS HÅNDBOK:

EDSU har skrevet en håndbok som tar for seg de juridiske problemene døve studenter ofte møter i utdanningssystemet i dag, samt deres rettigheter i ulike europeiske og internasjonale dokumenter. Denne håndboken kan være av stor interesse for døve studenter, samt utdanningsinstitusjoner og andre interesserte.

Den kan kjøpes ved å sende e-post til edsu.edsu@gmail.com. Mer informasjon finnes på deres nettsider.

FØLG EDSU PÅ SOSIALE MEDIER:

Hjemmeside: <http://edsunion.wixsite.com/edsu>

Facebook: <https://www.facebook.com/edsunion/>

Instagram: <https://www.instagram.com/edsu.edsu/>

2. STUDENTORGANISASJONER FOR TEGNSPRÅKLIGE I NORGE

I Norge finnes det per i dag fire studentorganisasjoner for døve og hørselshemmede studenter. I Oslo finnes SAFT, i Bergen BEAST og RAFT i Trondheim, mens DIHU er en nasjonal arbeidsgruppe. Er du så heldig at du studerer i enten Oslo, Bergen eller Trondheim, vil vi oppfordre deg til å melde deg inn i din lokale studentorganisasjon. Disse arrangerer ofte spennende og morsomme aktiviteter der du kan bli kjent med andre studenter i lignende situasjon som deg.

SAFT – Sosial Akademisk Forening for Tegnspråkbrukere

SAFT er en studentorganisasjon for tegnspråkbrukere med base i Oslo. SAFT som studentorganisasjon tar sikte på å fremme tegnspråk gjennom å arrangere sosiale arrangementer for både døve studenter og tegnspråk- og tolkestudenter. Foreningens formål er først og fremst å øke og vedlikeholde tegnspråkkompetansen blant tegnspråk- og tolkestudenter, tegnspråkbrukere, døve studenter, tolker og andre interesserte.

For mer informasjon om SAFT og deres arrangementer følg dem på sosiale medier:

Instagram: <http://instagram.com/saftoslo>

Twitter: <http://twitter.com/saftoslo>

Facebook: <http://www.facebook.com/saftoslo>

BEAST – Bergens Akademiske og Sosiale Tegnspråkforum

BEAST er et tegnspråkforum for døve studenter og tegnspråk- og tolkestudenter i Bergen. Målet er å skape et godt tegnspråkmiljø i Bergen, som består av døve, tolkestudenter og andre tegnspråkbrukere og -interesserte i Bergen, samt fremme tegnspråk som språk. Dette gjør de blant annet ved å arrangere sosiale aktiviteter.

For mer informasjon om BEAST og deres arrangementer følg dem på sosiale medier:

Instagram: <https://www.instagram.com/beastbergen/>

Facebook: <https://www.facebook.com/beastf/>

RAFT – Rødbyggets Akademiske Forum for Tegnspråklige

RAFT er en sosial og politisk studentorganisasjon som ivaretar interessene til tegnspråklige studenter i Trondheim. Dette inkluderer tegnspråk- og tolkestudenter, og ikke minst hørselshemmede tegnspråklige studenter som studerer i Trondheim og omegn. RAFT er en inkluderende organisasjon som også tar imot medlemmer som ikke studerer. Dette er i hovedsak unge som bruker tegnspråk i jobben, eller hørselshemmede som først og fremst kommuniserer med tegnspråk.

For mer informasjon om RAFT og deres arrangementer følg dem på sosiale medier:

Instagram: <https://www.instagram.com/raft.no/>

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/2311548382/>

Hjemmeside: <http://raft.no>

3. DIHU

Døve i Høyere Utdanning (DiHU) er en nasjonal arbeidsgruppe for alle døve og hørselshemmede studenter ved universiteter og høyskoler. Vi er organisert under NDFU og består foreløpig av sju studenter fra forskjellige deler av landet som alle studerer i Oslo. Vi er også medlem av European Deaf Students' Union (EDSU) som representerer alle døve studenter i Europa.

Vi har en Facebook-side (Døve i høyere utdanning – DihU) og en lukket gruppe (DiHU – Døve i høyere utdanning) for studenter i høyere utdanning som har betalt semesteravgift. Våre oppgaver er å ivareta og fremme døve og hørselshemmede studenters interesser og rettigheter. I tillegg fremmer vi engasjement for nasjonale og internasjonale utdanningsaker for målgruppen vår.

Per sommeren 2018 har vi arrangert studentseminar og utdanningsmesse med støtte fra ExtraStiftelsen, og samarbeidet med blant annet HLF Briskeby og Signo Rycon AS.

4.NBHP

NBHP er en forkortelse for Nasjonal behandlingstjeneste for hørsel og psykisk helse. NBHP er et landsdekkende behandlingstilbud for personer med kombinasjonen nedsatt hørsel og psykisk lidelse. Senteret holder til på Gaustad, men mottar pasienter fra hele landet. NBHP tilbyr samtaler på tegnspråk da de har som hovedmål i å sikre hørselshemmede, døve og døvblinde et like godt tilbud innen psykisk helsevern som det den øvrige befolkningen har tilgang til.

Studietiden kan som kjent være vanskelig. Hindringer en opplever i løpet av sin studietid kan være forskjellige, alt fra ensomheten til mangel på tilrettelegging for eksempel. Noen ganger kan disse hindringene slite på din psykiske helse, og da kan det være godt å få hjelp. NBHP tilbyr utredning, diagnostisering og behandling av psykiske helseproblemer, psykiatriske lidelser og psykososiale vansker. I spesielle tilfeller kan det også tilbys innleggelse.

For å få tilbud om behandling ved Voksenheten, må man ha henvisning fra lege, psykolog eller psykiatrisk poliklinikk. Kopi av relevante utredningsrapporter og audiogram skal legges ved henvisningen. I henvisningen er det også ønskelig med en beskrivelse av de aktuelle vanskene pasienten søker behandling for, samt på hvilket språk eller ved hvilke tilpasninger pasienten ønsker at behandlingen skal foregå.

Telefon: 22 92 35 02 / 951 57 782 (mobil/SMS). Telefontid på hverdager fra 08.00 til 15.30.

5. INFORMASJONSSKRIV TIL INSTITUSJONER SOM FÅR DØV/HØRSELHEMMET STUDENT

Hei!

Dette informasjonsskrivet sendes til deg fordi du eller instituttet ditt har en døv eller hørselshemmet student hos dere. Dette er nok ganske nytt for dere, og derfor forsøker jeg kort å oppsummere hva dere kan forvente, hva dere bør tenke gjennom og hvordan dere bør forberede dere i møte med en døv eller hørselshemmet student.

Alle døve og hørselshemmede studenter er forskjellige. Noen har stor nytte av hørselsteknisk utstyr som gjør at de kan føre en samtale på talespråk, mens andre benytter seg av tegnspråktolk i kommunikasjonen. Kommunikasjonen mellom deg og meg som student er viktig, og dersom du

opplever at studenten ikke oppfatter hva du forsøker å si, så bruk gjerne penn og papir for å skrive ned det du ønsker å si. Når det er en tegnspråktolk til stede, er det studenten du skal ha blikkontakt med, ikke tolken, det er tross alt studenten du kommuniserer med. Om studenten bruker tegnspråk, kan du gjerne lære deg å si «hei» på tegnspråk, det hjelper mye med å senke terskelen for studenten å ta kontakt med deg.

Å møte en døv eller hørselshemmet student:

- Ikke vær redd for å ta kontakt
- Bruk penn og papir, eller noter på telefonen
- Lær deg gjerne å si «hei» på tegnspråk

Å forelese for en døv eller hørselshemmet student:

- Husk å prate rolig så det blir lettere å oppfatte og tolken får tid til å oversette fra talespråk til tegnspråk
- Snakk tydelig, men ikke overdriv
- Vær oppmerksom på lysforholdene, tolken må alltid stå på en opplyst plass for å kunne bli sett av studenten
- Vær ekstra obs på dette når du slår av lyset for filmvisning eller liknende
- Bruk mikrofon eller andre tekniske hjelpemidler uoppfordret slik at studenten slipper å minne deg på det
- Send både tolkene og studenten forberedelsesmaterieell før forelesningen
- Utform forelesningen på en visuell måte gjennom PowerPoint eller tavle slik at det blir lettere å følge med